

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 7. července 2022 ve věci č. 81292/17 – *Chocholáč proti Slovensku*

Senát první sekce Soudu pěti hlasy ku dvěma konstatoval porušení práva na respektování soukromého života dle článku 8 Úmluvy u stěžovatele, kterému vnitrostátní orgány během výkonu doživotního trestu odnětí svobody zabavily pornografický materiál nalezený při prohlídce jeho cely a udělily mu za to kázeňský trest ve formě napomenutí, aniž by přitom došlo k individuálnímu posouzení přiměřenosti takového zásahu.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel vykonává v nejprísnejším režimu trest odnětí svobody na doživotí za vraždu. V roce 2013 dozorci při prohlídce jeho cely, kterou obýval sám, objevili časopis s vlepenými fotografiemi zobrazujícími heterosexuální sex mezi dospělými osobami. Ty byly vystřiženy z volně přístupné distribuce tiskovin. Dozorci časopis zabavili a stěžovateli byl uložen kázeňský trest napomenutí za držení pornografického materiálu ohrožujícího mravnost, kvůli čemuž se nakonec neúspěšně obrátil i na ústavní soud. Ten konstatoval, že na věc se nevztahuje článek 8 Úmluvy a je potřeba ji posoudit na poli práva na informace podle článku 10. Dále shledal, že dotčené vězeňské předpisy cílí na ochranu morálky, pořádku a práv a svobod jiných, přičemž nepřipouští žádné poměrování soupeřících zájmů. Dopad držení pornografie v kontextu vězeňství provedl již zákonodárce, který přijal úpravu neumožňující výjimku; vězeňské orgány tak nemají prostor pro posuzování dopadů v jednotlivých případech.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že uložení kázeňského trestu za držení časopisu s vlepenými pornografickými fotografiemi bylo v rozporu s jeho právem na respektování soukromého života.

a) K použití článku 8 Úmluvy

Soud připomněl, že vedení sexuálního života tvoří součást soukromého života a spadá do osobní sféry chráněné článkem 8 Úmluvy (*S. a Marper proti Spojenému království*, č. 30562/04 a 30566/04, rozsudek velkého senátu ze dne 4. prosince 2008, § 66). V projednávané věci stěžovatel vykonává doživotní trest, přičemž slovenský vězeňský systém neumožňuje vězněným osobám intimní návštěvy. Byť tato forma návštěv není předmětem dané věci a z Úmluvy ani nevyplývá státní povinnost takové návštěvy umožňovat (*Lesław Wójcik proti Polsku*, č. 66424/09, rozsudek ze dne 1. července 2021, § 114), uvedené omezení je součástí kontextu, v jehož rámci je potřeba posuzovat namítaný zásah týkající se možnosti stěžovatele vést sexuální život. Není přitom sporné, že zabavený materiál mu sloužil ke stimulaci za účelem autoerotiky v jeho soukromé sféře. Jeho držení zároveň za normálních okolností není ani v rozporu s vnitrostátním právem, pouze u vězňů to zakazují vězeňské předpisy. Soud proto konstatoval, že daný případ spadá do rámce článku 8 Úmluvy.

b) K odůvodnění zásahu

Dle Soudu zabavení časopisu a uložení kázeňského trestu představovalo zásah do stěžovatelova práva na respektování soukromého života. Zásah se opíral o ustanovení v zákoně o výkonu trestu odnětí svobody mající za cíl ochranu morálky. Tvrdění vlády, že zásah sledoval také ochranu pořádku a práv a svobod jiných, zůstalo v abstraktní rovině bez vazby na okolnosti případu stěžovatele. Ten měl přitom časopis jen pro své soukromé účely. Z ničeho nevyplývalo, že by se mohl dostat do dispozice jiné osoby. Soud proto pochyboval, zda za daných okolností mohl zásah sledovat legitimní cíle ochrany morálky,

pořádku či práv a svobod jiných. V každém případě ho však nepovažoval za nezbytný v demokratické společnosti.

V tomto ohledu Soud uvedl, že právní úprava byla absolutní. Případná diskrece výchovného vězeňského pracovníka za účelem posouzení individuálních okolností nehrála v posuzované věci žádnou roli, resp. nebyla ani nijak Soudu doložena. Soud vzal dále v úvahu, že z důvodu doživotního trestu a organizace vězeňského systému byl stěžovatel dlouhodobě, ne-li trvale, zbaven jakéhokoliv přímého intimního kontaktu. Nikdy přitom nebyl odsouzen za sexuální trestní čin, ani netrpěl stavem, ve kterém by u něj materiál mohl vyvolat násilí nebo jiné nevhodné chování. Uvedený materiál neobsahoval ani prvky zakázané zákonem. Naopak se jednalo o dospělé populaci běžně dostupný materiál v rámci distribuce tiskovin v daném státě i v zahraničí. Stěžovatel časopis uchovával v soukromé sféře, výhradně pro své individuální a soukromé použití v cele, kterou obýval sám. Výši sankce nepovažoval Soud za rozhodující, neboť podstatou problému je samotný zákaz, nikoli sankce, která by se navíc při opakovaném porušení zákazu zpřísnila.

Stran veřejného zájmu na ochraně mravnosti Soud připomněl, že z právních řádů států nevyplývá jednotné pojetí morálky. Co je morální se čas od času a místo od místa mění, zvláště v současnosti, pro kterou je k dané otázce typický překotný vývoj názorů. Platí, že z důvodu přímého a trvalého kontaktu s poměry v jejich zemích jsou vnitrostátní orgány v zásadě v lepším postavení než mezinárodní soud, aby se vyjádřily k přesnému obsahu požadavků morálky, jakož i k „nezbytnosti“ omezení nebo sankcí při jejich nesplnění (*Prjanišnikov proti Rusku*, č. 25047/05, rozsudek ze dne 10. září 2019, § 53). V dané otázce proto mají státy široký prostor pro uvážení. Na druhou stranu však zdůvodnění jakéhokoli omezení práv vězňů nemůže být založeno pouze na tom, co by uráželo veřejné mínění (*Dickson proti Spojenému království*, č. 44362/04, rozsudek velkého senátu ze dne 4. prosince 2007, §68).

Jde-li o ochranu pořádku a práv a svobod jiných, vnitrostátní orgány nepředložily žádné důkazy nebo příklady podporující tvrzení, že držení pornografického materiálu představuje skutečné riziko ve vztahu k těmto hodnotám. Stran rehabilitace a opětovného začlenění vězněných osob do společnosti Soud připustil, že tento účel trestu odnětí svobody je sice obecně uznáván napříč státy, kvůli čemuž je vězňům zakázáno uchovávat některé předměty s uvedeným účelem neslučitelné, ale vůči stěžovateli nebyl takový důvod uplatněn.

Konečně Soud zohlednil, že ústavní soud sice odlišil soukromý zájem stěžovatele od veřejného zájmu, zároveň ale uvedl, že právní úprava neumožňuje zohlednění jakýchkoliv individuálních zájmů. Vězeňské orgány tak nemohou v praxi posuzovat zvláště jednotlivé případy. Ani hodnocení Ústavního soudu nebylo skutečným poměřováním soupeřících zájmů. Zákaz představoval obecné omezení a neumožňoval v konkrétním případě provést potřebné posouzení přiměřenosti [srov. *Hirst proti Spojenému království* (č. 2), č. 74025/01, rozsudek velkého senátu ze dne 6. října 2005, § 82]. Neprovedení takového posouzení na legislativní úrovni ani v rámci individuálního přezkoumání věci je dle Soudu mimo jakýkoliv přijatelný prostor pro uvážení. Spravedlivá rovnováha mezi dotčenými zájmy nebyla nastolena, a k porušení článku 8 Úmluvy tudíž došlo.

III. Oddělená stanoviska

Soudce Wojtyczek ve svém nesouhlasném stanovisku odmítl použitelnost článku 8 Úmluvy v dané věci. Soud měl dle jeho názoru více vysvětlit, proč přístup k pornografickému materiálu bere za významný aspekt soukromého života. Zároveň upozornil na to, že Slovensko je stranou Mezinárodní úmluvy o potlačování obchodu s necudnými publikacemi a jejich rozšiřování, dle níž mají státy podnikat opatření proti oběhu takových materiálů. Odkázal dále i na mezinárodní dokumenty *soft law*, dle nichž pornografie snižuje ženy na úroveň objektu, vede k nárůstu násilí na ženách a závislosti na pornu. Poukázal na to, že neexistuje evropský konsenzus ohledně přístupu vězňů k pornografii. Napadený obecný zákaz je dle něj opodstatněný, neboť individuální posuzování je personálně i finančně náročné a vede k nejistotě.

Soudce Derenčinovič ve svém nesouhlasném stanovisku namítal, že nebyl překročen práh závažnosti k použití článku 8 Úmluvy; samotný odkaz na sexuální život nestačí, zohledněn měl být účel a následky namítaného zásahu. V projednávané věci dle něj nebylo prokázáno, že stěžovatel nemohl provádět autoerotiku i bez zabaveného materiálu, ani že by u něj v důsledku tohoto zabavení vznikla závažná zdravotní či duševní újma.